

ISSN 1409 - 6412

ВЕЛЕС

**ДРУШТВО ЗА НАУКА И УМЕТНОСТ
ВЕЛЕС ГОД. IX БР.10**

БЕЛЕС

Списанието Велес на Друштвото за наука и уметност од Велес излегува од 1997 година. Списанието е покренато по иницијатива академик Александар Спасов, д-р Вера Весковиќ–Вангели и д-р Васил Тоциновски

La revue Veles de l'Association des Sciences et des Arts d Veles parait depuis 1997. Sette revue a ete mise en train su l'initiative de l'acad/ M. Aleksandar Spassov, d-r Vera Veskovich - Vangueli et d-r Vasil Totsinovski.

БЕЛЕС	год. X	број 10	с. 1	Велес, 2006
VELES	anee X	numero 10	p. 1	Veles, 2006

За издавачот
Македонка Хаџи Петрушева

A titre d'editeur
Makedonka Hadji Petroucheva

Редакција
д-р Васил Тоциновски (главен и одговорен уредник)
д-р Вера Весковиќ–Вангели
м-р Ранко Младеноски

Rédaction
Vasil Tocinovski dr. ès sciences (rédacteur en chef et responsable),
Vera Veskovich - Vangheli dr. ès sciences
Ranko Mladenoski

Лектор и коректор
Верица Тоциновска

Lu et relu, corrections
Verica Tocinovska

Излегува еднаш годишно
La revue parait une fois par an

Адреса
Друштво за наука и уметност - Велес
ул. Трајко Панов бр. 22, тел. 043 - 35 - 054

Adresse
Association des Seiences e des Arts - Veles
22, rue Traiko Panov, tel. 043 - 35 - 054

Велес, 2006
Veles, 2006

Списанието е финансирано од Министерството за образование и наука на Република Македонија

Според мислењето на Министерството за култура бр. 07 - 3815/2 од 10.06. 1998 г. за списанието Велес се плаќа повластена даночна стапка

СОДРЖИНА

СТАТИИ

Зоран Тодоровски

Прилог кон расветлување на генолошкото стебло
на велешкото семејство Кушеви..... 7

Надежда Цветковска

Социјалната и аграрната структура на велешката околија.....23

Силвана Сидоровска–Чуповска

Велешката црковно-училишна општина и нејзината активност
во решавање на црковното прашање во Македонија
на унијатска основа.....32

Виолета Ачковска

Методолошки пристап кон елаборирање на велешкиот случај
од 15 јануари 1945 година.....38

Јасмина Најдовска

Културно-просветните прилики во Велес меѓу
двете светски војни..... 60

Васил Тоциновски

Константин Коњаров во потрага по Кочо Рацин.....93

ВЕЛЕШКИ ДУХОВЕН АРХИВ

Аце Коцевски

За велешките вишнеења.....101

Благовеста Касабова

Книга како мост меѓу народите.....110

Олга Новачева

Есеј за зборот.....113

Деспина Димитрова

За деновите на детството и младоста.....116

КНИГОПИС

Иван Тео

Вредна книга за родоначалникот Рацин.....121

Никола Алтиев

Воин за македонската опстојба.....126

Ранко Младеноски

Велешко-франкофонски осврти.....130

Васил Тоциновски

Нида Бога и неговата поема за Москополе.....135

Петре Бакевски

Тага во илузиите, но и во сонцељупството.....138

Љубомир Ѓорѓиев

Преводот како книжевна и културна придобивка.....142

Петре Бакевски

Сепак песната го слави животот.....145

Ката Мисиркова–Руменова

Согледба.....149

Славчо Ковилоски

Која е таа светлина?.....152

ВЕЛЕШКО-ФРАНКОФОНСКИ ОСВРТИ

*Љубиша Стојановиќ, Македонски и француско-франкофонски
творечки личности - појави и одраз на едно време,
Просветно дело, Скопје, 2005*

Она што е доминантно, според критериумот *личности и теми*, во книгата „Македонски и француско-франкофонски творечки личности - потврда и одраз на едно време“ од Љубиша Стојановиќ би можеле да го определиме како велешки и франкофонски пресек за автори кои оставиле печат во македонската (со велешки печат) од една, и во француската, односно франкофонската култура, од друга страна. Потенцираме дека станува збор за велешки и франкофонски осврти, а не македонски и француски, затоа што во книгата преовладуваат автори кои потекнуваат од Велес и од држави во кои францускиот јазик е јазик на литературата. Уште покоректно би било да се каже дека станува збор, всушност, за една франкофонска книга затоа што и оние автори од Македонија кои се застапени овде (повеќето од Велес) на еден или на друг начин се поврзани со франкофонијата. Токму во оваа смисла и е направена онаа неформална поделба на книгата на два дела, за што зборува и самиот автор во предговорот, односно на македонски и на француско-франкофонски творечки личности. Во првиот дел се сместени осврти кон личности од Македонија, а во вториот дел за личности, односно автори од Франција, Белгија, Луксембург и слично.

Првиот дел од книгава (потенцираме - поделбата е неформална, во книгата не фигурира таква поделба) авторот го исполнил со осврти за наши творци кои, според неговите согледби, оставиле значајни траги во македонската, но и во француската култура. Станува збор за Георги Шоптрајанов, Кирил Камилев, Васил Иљоски, Александар Спасов, Георги Сталев, Васил Тоциновски, Милка Анчева, Ирина Бабамова и други.

Првиот текст е посветен на животот и делото на Георги Шоптрајанов. Јасно е дека во еден краток осврт не можат да се изнесат и да се елаборираат сите елементи на еден толку динамичен и еден толку плоден творечки живот каков што е оној на Георги Шоптрајанов. Но, Љубиша Стојановиќ успева на сосема мал простор да понуди богатство од информации за овој наш значаен културен

деец. Така, откако ќе ги даде основните контури за раѓањето во Велес, за детството и за училишните и студентските денови, авторот ни нуди еден мошне значаен факт: „Георги Шоптрајанов успешно ја одбрал докторската дисертација 'Етиен Табуро Дезакор - Живот и дело' во 1935 година во Дижон и станал прв Македонец - доктор на науки со специјалност француска литература“. Го следиме натаму Шоптрајанов како соработник на повеќе списанија, како еден од инспираторите на студентското движење и штрајкот на студентите во 1940 година во Скопје, како гимназиски учител, како директор на библиотека, како еден од иницијаторите за обновување на скопскиот Филозофски факултет, како учесник на Првото заседание на АСНОМ, како човек задолжен да основа Универзитет во Македонија, како член на Комисијата за јазик и правопис, како еден од шесте професори коишто ја почнале дејноста на Историско-филозофскиот факултет во Скопје во 1946 година итн., но и како „автор на голем број стручни и научни трудови, пишувани на српскохрватски, француски и македонски јазик“. Станува збор, значи, за еден бурен и плодноносен живот што му дава за право на авторот на оваа книга да заклучи дека: „Проф. д-р Георги Шоптрајанов ја задолжил македонската, франкофонската и воопшто светската научна мисла со дела што се читаат и ќе се читаат со генерации, затоа што имаат трајна вредност“.

Љубиша Стојановиќ се навраќа на животот и делото на уште еден наш деец којшто е непосредно поврзан со француската култура, односно со франкофонијата. Станува збор за Кирил Ќамилов, исто така велешанец, којшто докторирал во францускиот град Нанси во 1936 година, доброволец во интернационалните бригади во војната во Шпанија, активен културен деец по завршувањето на Втората светска војна. За Ќамилов се посветени, всушност, два текста - „Животниот пат и интелектуалните доблести на Кирил Ќамилов“ и „Научно-педагошките проучувања на Кирил Ќамилов на однесувањето на детето под влијание на општествената средина“. Стојановиќ особено внимание посветува на трудот, што претставува и докторска дисертација на Ќамилов, со наслов „Прилог кон проучувањето на детето“. Како што потенцира авторот на овој осврт, тој труд на Ќамилов е и извесна национална афирмација на Македонија, бидејќи основниот предмет е „македонското дете“, а дисертацијата е напишана на француски јазик и одбранета во Франција.

Љубиша Стојановиќ ни нуди во книгата и една интересна перспектива кон творештвото на Васил Иљоски. Всушност, се дава еден преглед на освртите на Иљоски кои се однесуваат на странски автори. Пред да ја започне потрагата по овие осврти на Иљоски, авторот на книгава потсетува на негирањата кои Иљоски ги

преживувал: „Дури и тогаш кога се обидуваа да го исфрлат од неговиот творечки еквилибрет или, фигуративно речено, од бесконечниот хоризонт на неговото креативно небо, тој би изградил идеал од својот пекол кон кој го вовлекувале бизарните и темните сили кои имале малку врска со вистинската творечка вокација. Но, иако се нарекувале како такви, нивната божемна креативност не знаела за аршини за да ја измери и одмери неговата творечка имажинација и широчината на хуманите пораки“. По ова се елаборираат освртите на Иљоски кои се однесуваат на повеќе странски автори како што се Александар Николаевич Островски, Христо Ботев, Петар Петровиќ - Његош, Вук Стефановиќ - Караџиќ, Јован Стерија Поповиќ и други. Според оценките на Стојановиќ, стилот на Иљоски е едноставен, кристално јасен и луциден. Тоа секако зборува за една исклучителна личност од македонската култура, зашто, како што заклучува авторот: „Огледите на Васил Иљоски за неколку странски автори остануваат образец и еманација на една повеќеслојна творечка личност, во чијшто дух и истанчен креативен сензибилитет се вткаени елементите на една маркантна и незаобиколна личност на македонското творештво и на интелектуалниот живот воопшто во целиот XX век“.

И за работата на македонскиот книжевен критичар и историчар Александар Спасов се даваат високи оценки, особено за трудот „Кочо Рацин - книжевно-историски прилози“. Во својот осврт, Стојановски оценува и проценува дека таа книга, иако мала по обем, дава мошне значајни податоци за животниот пат и за делото на една значајна творечка личност во македонската книжевна историја како што е Кочо Рацин.

Неколку осврти кои се објавуваат во оваа книга се посветени на нашиот истакнат литерат и книжевен историчар д-р Васил Тоциновски. Имено, авторот на книгата „Македонски и француско-франкофонски творечки личности - потврда и одраз на едно време“ се осврнува, во засебни текстови, на неколку трудови од Тоциновски како што се „Жаров - бунтар и буревесник“, „Низ книжевниот континент“, „Трагачи по вистината“, „Коле Неделковски - живот и дело“ и „Возбуда по зборот“. При разгледувањето на овие книги Стојановиќ дава јасни и недвосмислени судови за нивната вредност и за принципите и методите на работа од страна на нивниот автор. Така, за работата на Тоциновски врз книгата „Жаров - бунтар и буревесник“ Стојановиќ ќе запише: „Доследен на себеси и акрибичен, проникнувајќи длабоко и судиозно во душата и творечкиот порив на авторот, пронаоѓајќи ги вистинските координати меѓу животот и делото на Ангел Жаров, Тоциновски ја открива на самосвојствен начин богатата ризница на животниот пат и творечкиот чин на овој поливалентен

македонски автор и преку автентични и фактографски материјали (...) доаѓа до скапоцени и неодминливи податоци толку неопходни и полезни за македонската книжевна историја и за македонската кауза воопшто“. Во врска со книгата „Низ книжевниот континуитет“, пак, Стојановиќ заклучува: „Мошне совесните и пред сè аналитички и селективни проучувања на Васил Тоциновски на поблиското македонско книжевно творештво укажуваат безрезервно на фактот дека овој веќе расен и врвен книжевен истражувач се движи по една нагорна линија и неговите максимални резултати во овој поглед допрва треба да се очекуваат“. И уште: „Васил Тоциновски забрзано и мошне успешно чекори кон најголемите доблести на неговиот книжевно-историски опус и научно-истражувачка работа, особено во областа на македонската литература меѓу двете светски војни каде е речиси неприкосновен и вистински знаменосец на досега неоткриеното и неодгатнатото, но и продлабочувач и толкувач на веќе допирнатото и осознаеното од посочениот период на македонските книжевни процеси и пулсирања“. Од цитатите сосема јасно се гледа дека Љубиша Стојановиќ нуди чисти и јасни валоризаторски детерминанти за авторите што ги чита и книгите што ги оценува. Во сите овие негови осврти за Васил Тоциновски тој најнапред систематски ја образложува содржината на книгата, анализира и елаборира одделни нејзини делови по што го стекнува оној кредибилитет да го изнесе конечниот суд.

Од тука натаму во книгата Љубиша Стојановиќ веќе се занимава со француски и франкофонски теми и проблематики. Еден мошне опширен осврт е посветен на романот „Принцезата де Клев“ од госпоѓата де Лафајет кој предизвикал особен интерес во француските културни кругови во времето на неговото појавување во 17 век. Тој, натаму, зборува со мошне висока почит за познатата „Антологија на француската поезија“ подготвена од д-р Георги Сталев и објавена од неколку македонски издавачки куќи во 1977 година. Авторот на оваа книга ги дава своите оценки и за книгата „Љубовните писма на Жозефина“ од Наполеон Бонапарта во превод на македонски јазик од Ирина Бабамова. Навистина се бројни авторите и книгите за кои зборува Љубиша Стојановиќ во оваа книга. Но, тие се и многу значајни во развојот на светската литература воопшто. Колку за илустрација да наведеме неколку од нив: Жак Превер, Виктор Иго, Артур Рембо, Шарл Бодлер, Пол Верлен, Проспер Мериме и слично. Со посебни осврти авторот се навраќа кон Жерар Хербериш, Ги Гофет, Андре Руа, Вернер Ламберси, поетесата Аниз Колц и други. Бројни се информациите, податоците што ги нуди Стојановиќ во овие негови текстови на франкофонски теми што,

секако, подразбира дека како ефект бројни се и сознанијата со кои читателот ќе се здобие по прочитувањето на оваа книга.

Токму во таа смисла би истакнале овде дека низ овие, како што условно ги нарекуваме „велешко-франкофонски“, осврти читателот ќе се сретне со поголем број куриозитети, со мошне интересни и мошне впечатливи мисли, ставови, изреки на луѓе од светски ранг. Наведуваме неколку илустрации. Се нуди, на пример, податокот дека госпоѓата де Лафајет не признала дека е таа авторка на романот „Принцезата де Клев“ (романот бил објавен без име на авторот) сè до нејзината смрт, па кон ова Стојановиќ додава еден мошне интересен податок: „Во тоа време било срамно една жена од толку висок ранг и авторитет во аристократското општество да пишува книжевни дела. Затоа не го ставала сопственото име ниту на други нејзини дела“. Интересна е, исто така и забелешката на еден француски автор за тогашната практика романот да не влегува во „брачните одаи“ и во „спалните соби“ на своите јунаци. Стојановиќ ни појаснува: „Фиртиер, на крајот на својот 'Буржоаски роман', зборувајќи за бракот на неговиот јунак и за неговата херојка вели: 'Дали живеел убаво или лошо во заедницата, ќе можете да видите еден ден, ако дојде мода да се пишува за животот на мажени жени'“. За Наполеон, пак, ќе се наведе податокот дека се објавени околу триесет илјади негови писма, но и еден куриозитет во врска со начинот на кој Наполеон ги пишувал своите писма додека владеел и додека војувал: „На воените походи Наполеон и натаму раководи, ги прима секој ден куририте на министрите, одговара на сè, диктирајќи, понекогаш едновременно, на неколку секретарки кои тешко можеле да го следат“.

Книгата „Македонски и француско-франкофонски творечки личности - потврда и одраз на едно време“ од Љубиша Стојановиќ е значајна најмалку по две нешта. Прво, во неа се зборува за автори кои се значајни како за македонската така и за француската култура. Второ, со оваа книга се унапредува соработката и се продлабочуваат врските меѓу двете културни подрачја кои му припаѓаат на глобалниот европски културен ареал. Љубиша Стојановиќ успеал да создаде едно дело скромно по обем, но мошне значајно по содржина и по тоа што ќе остане за навек да говори за неопходноста од културната соработка во Европа и воопшто во светот.

Издавач
Друштво за наука и уметност – Велес

*

Корица
Илија Богоевски

*

Печати
Академски печат – Скопје

*

ISSN 1409 - 6412

